

УДК 336.228.3

*Т. Л. Томнюк,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва,
Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-
економічного університету, м. Чернівці*

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

*T. L. Tomniuk
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of
Kyiv National Economic and Trade University, Chernivtsi*

LIBERALIZATION OF THE UKRAINIAN TAX SYSTEM: TRENDS AND PROSPECTS OF IMPLEMENTATION

У статті здійснено оцінку податкових реформ в Україні з позицій лібералізації податкової системи та визначено напрями податкових трансформацій щодо стимулювання економічного зростання.

Розглянуто постулати теорії економіки пропозиції як концепції, що обґрунтовує забезпечення економічного зростання через зниження рівня оподаткування економіки. Продемонстровано досвід окремих країн щодо впровадження податкових реформ на основі положень теорії економіки пропозиції, зокрема Грузії, Сполучених Штатів Америки.

Визначено, що пріоритетом податкової політики України з часу прийняття Податкового кодексу є лібералізація податкової системи. Продемонстровано еволюцію податкових змін в Україні щодо зниження рівня оподаткування економіки. Засвідчено зниження рівня податкового навантаження для великого бізнесу та відсутність реальних кроків до лібералізації оподаткування щодо суб'єктів малого бізнесу.

Визначено, що податкову реформу доцільно проводити у напрямку лібералізації податкової системи загалом та, зокрема, щодо оподаткування суб'єктів малого бізнесу.

The article assesses tax reforms in Ukraine from the point of view of the liberalization of the tax system and identifies the directions of tax transformations to stimulate economic growth.

The postulates of the Economic Theory of Supply as a concept that justifies the providing of economic growth through the reduction of the level of taxation of the economy are considered. The experience of separate countries, in particular Georgia, the United States of America, in implementation the tax reforms on the basis of the Economic Theory of Supply are demonstrated.

It has been determined that the priority of the tax policy of Ukraine since the adoption of the Tax Code is the liberalization of the tax system. The evolution of tax changes in Ukraine regarding the reduction of the level of taxation of the economy is demonstrated. A reduction of the tax burden for large businesses and the lack of real steps towards tax-free liberalization for small business entities are documented.

It has been determined that it is advisable to carry out tax reform in the direction of the liberalization of the tax system in general and, in particular, the taxation of small business entities.

Ключові слова: лібералізація оподаткування, податкова система, економічне зростання, теорія економіки пропозиції, малий бізнес.

Key words: liberalization of taxation, tax system, economic growth, supply economics theory, small business.

Постановка проблеми. Останнє десятиріччя на фоні глибоких кризових явищ в Україні головною метою стратегічного розвитку країни є забезпечення економічного зростання. Як засвідчує досвід ряду економічно розвинутих країн, усіх у проведенні економічних реформ значною мірою залежить від реформи податкової системи, головним чином шляхом її лібералізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання можливості зниження рівня податкового навантаження на економіку України постійно перебуває в полі зору вітчизняних науковців та державних діячів. Серед науковців, які мають вагомий внесок у даній царині, варто відзначити В. Андрущенка, О. Десятнюк, Т. Єфименко, Ю. Іванова, А. Крисоватого, І. Луніну, І. Лютого, В. Мельника, О. Тимченко, А. Соколовську, В. Федосова та ін.

Проте відсутність очікуваних зрушень у даному напрямку обумовлює необхідність подальшого пошуку шляхів оптимізації податкової системи з метою забезпечення сталого економічного зростання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка податкових реформ в Україні з позицій лібералізації податкової системи та визначення напрямів податкових трансформацій щодо стимулювання економічного зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У фіскальній теорії найбільш виразним прикладом впливу лібералізації оподаткування на економічний розвиток країни є теорія економіки пропозиції. Сформульована на початку 80-х років ХХ ст. американськими вченими М. Уейденбаумом, М. Бернсом, Г. Стайном, А.Лаффером та ін. теорія визначає високу ефективність податкового регулювання економіки, обґрунтовуючи, що високе оподаткування негативно впливає на підприємницьку і інвестиційну діяльність, гальмує процеси оновлення та розширення виробництва, що позначається на базі оподаткування у бік її скорочення. Разом з тим аргументує те, що зниження податкових ставок призводить до зростання доходів, збільшення заощаджень у населення і нагромадження капіталу у підприємців, а в кінцевому підсумку до підвищення національного виробництва і доходу, податкових надходжень в бюджет. Наочне уявлення про залежність податкових надходжень (T) від рівня оподаткування (t) дає так звана крива Лаффера (рис. 1).

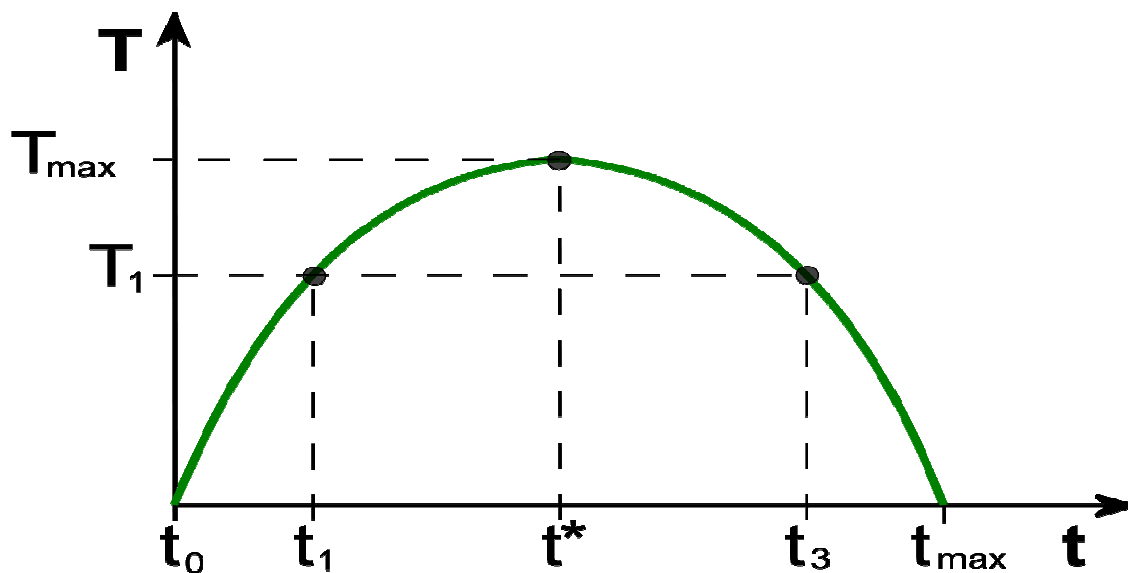

Рис. 1. Крива Лаффера

Точки дотику кривої Лаффера показують, що якщо, наприклад, рівень оподаткування дорівнює нулю (t_0), то держава не отримує податкових надходжень. У випадку наявності наміру відібрати у платника податків весь дохід ($t_{max} = 100\%$) — держава також не отримує податкових платежів, оскільки економічна діяльність зупиниться (метою підприємницької діяльності є отримання доходу, а не альтруїзм на благо держави). Оптимальний рівень оподаткування, за якого платники податків здійснюють активну господарську діяльність, погоджуючись сплачувати податки, та держава отримує максимум податкових доходів (T_{max}), рівний t^* . Спроби підвищити податкову ставку, наприклад до величини t_3 , приведуть до зменшення податкових

надходжень держави. Таким чином, А. Лаффер продемонстрував, що підвищення податкових ставок до певного рівня призводить до зростання бюджетних доходів. Такий позитивний вплив можливий тільки до певної межі. Податки, що стягуються на підставі високих ставок, призводять до значного скорочення бюджетних доходів. Це пояснюється тим, що високі податки пригнічують приватну ініціативу, підбивають прагнення до нових інвестицій.

Теорія економіки пропозиції полягає в радикальному зниженні граничних податкових ставок з одночасним скороченням державних видатків. В різні періоди часу ряд принципів теорії пропозиції слугували основою економічної політики, в тому числі й податкової, уряду США, Великобританії та деяких інших економічно розвинутих країн. Подібний підхід став поштовхом до економічного дива Сінгапуру та Грузії. Зокрема, в Грузії в результаті податкової реформи відбулося скорочення кількості податків з 22 до 6, зниження ставок податків (зокрема, ПДВ з 20% до 18%, податку на прибуток з 20% до 15%, об'єднано податок на доходи фізичних осіб і соціальний внесок із сукупною ставкою 20% проти 53%) [1].

Наразі концепцію теорії економіки пропозиції впроваджує президент США Д.Трамп. Зокрема, основні позиції прийнятої в грудні 2017 року податкової реформи полягають в наступному [2]:

1. Щодо юридичних осіб:

- зниження податку на прибуток для юридичних осіб із 35% до 21%, із урахуванням того, що ставка на прибуток у світі у середньому становить 23%. Деякі прогнози свідчать, що це може призвести до перенесення капіталу і виробництва у США із країн, де ця ставка значно вище;

- введення податкових відрахувань на капітальні витрати;

- збільшення кількості звільнених від сплати мінімального альтернативного податку (податок для фірм, які завдяки пільгам сплачують податок на прибуток у розмірі нижче встановленого законом мінімально допустимого рівня);

- ліквідація подвійного принципу оподаткування американських фірм за кордоном. Тепер такі компанії будуть платити в американську скарбницю податки тільки зі своїх доходів у США, а іноземні доходи не оподатковуються;

- застосування податкової амністії на репатрійований капітал. Гроші, зароблені за кордоном, можна повернути у США за зниженою податковою ставкою від 8% (безготівкові кошти) до 15% (готівкові кошти). За оцінками експертів, великі американські компанії тримають в офшорах до 3,1 трлн. дол., тому нововведення може посприяти поверненню цих капіталів у Америку.

2. Щодо фізичних осіб:

- зниження податку на доходи для окремих груп фізичних осіб. Максимальна податкова ставка (близько 37%) застосовуватиметься до фізичних осіб, які отримують понад 500 млн. дол. США щорічно. Для найбільш необхідних послаблення не передбачаються;

- скорочення кількості платників податку на спадщину.

За задумом Трампа, запуск податкової реформи допоможе прискорити зростання американської економіки із нинішніх 2-3% на рік до 4-6%. У Білому домі впевнені: дефіцит податкових надходжень до бюджету буде із залишком перекрито зростанням на 2,5 трлн. доларів за 10 років.

Ряд експертів на чолі з ректором мюнхенського економічного інституту IFO Клеменсом Фюстом вважає, що реформа Трампа може стати початком зниження податків у європейських країнах в контексті боротьби за інвестиційні та трудові ресурси [2].

В Україні на етапі прийняття Податкового кодексу (2010 рік) уряд також проголошує пріоритетом зниження рівня оподаткування економіки. Так, починаючи з 2011 року, зменшено кількість податків і зборів (18 загальнодержавних замість 23 раніше діючих та 5 місцевих замість 14 раніше діючих). Проголошено поетапне зменшення ставки податку на прибуток з 25% до 16% та податку на додану вартість до 17% з 20%. Проте зниження ставки податку на прибуток мало місце до 2014 року, починаючи з якого ставку податку закріплено на рівні 18%. Щодо ПДВ – базову ставку збережено на рівні 20%, запроваджено знижену ставку податку (7%) щодо медичних препаратів за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України. Проте в реаліях рівень оподаткування медикаментів підвищився, оскільки до 2014 року вони звільнялися від оподаткування ПДВ.

Суттєвим механізмом податкової підтримки малого бізнесу в Україні виступає спрощена система оподаткування. У результаті податкових трансформацій у 2012 році запроваджено новий механізм оподаткування за групами платників єдиного податку. Визначено максимальну величину доходу, за якою можна оподатковуватися єдиним податком у розмірі 20 млн. грн. (норма діяла з 01.01.2013 р. по 31.01.2014 р.). Проте вже у 2015 році межу доходу, яка дозволяє оподатковуватися за спрощеною системою оподаткування, кардинально знижено – до 5 млн. грн.

Податковою реформою 2015 року проголошено зменшення кількості обов'язкових платежів із 23 до 11 та зниження рівня податкового навантаження на економіку. Восени 2015 року навіть було запрошено радником міністра фінансів України А.Лаффера, і своє бачення економічного зростання в Україні він формулював крізь призму постулатів теорії економіки пропозиції: зниження рівня податкового навантаження через зменшення кількості податків та податкової ставки [3]. Проте скорочення кількості податків та зборів реально не відбулося, а фактично перегруповано деякі податки та навіть завуальовано справляння у складі інших обов'язкових платежів [4, с. 268-269].

Суттєві трансформації торкнулися і механізму справляння єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ). Так, до 2015 року розмір внеску варіювався для роботодавців від 33 до

50% суми витрат на оплату праці (залежно від класу професійного ризику установи, її типу тощо), для підприємців та самозайнятих осіб становив 34,7% суми отриманого доходу, але не менше мінімального страхового внеску (тобто внеску, обчисленого з розміру мінімальної заробітної плати). Починаючи з 2016 року ставку уніфіковано на рівні 22% для всіх платників ЄСВ, що, беззаперечно, є чітким свідченням лібералізації.

За висновком Представництва Міжнародного валютного фонду «після скорочення ставки єдиного соціального внеску майже вдвічі з січня 2016 року, ставка пенсійних внесків перетворилася з однієї з найвищих в одну з найнижчих в Європі. Ключовим мотивом скорочення ставки єдиного соціального внеску було бажання зменшити порушення законодавства, оскільки вважалося, що високий рівень ставки єдиного соціального внеску сприяв ухиленню від сплати податків» [5].

В результаті здійснених податкових трансформацій Україна в рейтингу «Оподаткування 2018» піднялася на 43 позицію з 190 країн в порівнянні з 84 місцем за результатами в рейтингу «Оподаткування 2017». Як демонструють дані дослідження, Україна в порівнянні з показниками 2017 року, поліпшила свої позиції майже вдвічі – на 41 відсотковий пункт [6].

Разом з тим, як зазначають фахівці МВФ, «недотримання законодавства є багатовимірною проблемою, і немає жодних ознак того, що тільки зниження ставки єдиного соціального внеску може сприяти виведенню доходів з тіньового сектора економіки» [5]. Оскільки очікуваної легалізації заробітної плати у результаті зниження розміру ЄСВ не відбулося, спроможність Пенсійного фонду України покривати видатки за рахунок власних доходів зменшилася майже на третину: так, якщо у 2014–2015 рр. за рахунок власних коштів покривалося понад 63% видатків Пенсійного фонду, то у 2016 році цей показник зменшився до 44% [7; 8]. Тому, не отримавши очікуваного ефекту збільшення надходжень ЄСВ внаслідок легалізації оплати праці, наступним заходом Уряду стало збільшення бази обкладання внеском – розміру мінімальної заробітної плати із 1450 грн. на кінець 2016 р. до 3200 у 2017 році.

У результаті лібералізацію в оподаткуванні відчули лише суб'єкти великого бізнесу. Так, наприклад, до 2016 року суб'єкти, які здійснюють діяльність з видобутку вугілля, сплачували єдиний соціальний внесок за ставкою 49,7%, з видобутку залізних руд та діяльність щодо збагачення марганцевої руди – 40,4%. Зниження ставки ЄСВ до 22% для даної категорії платників є вагомим кроком у напрямку зменшення податкового навантаження.

Для більшості підприємців – суб'єктів малого бізнесу, які оподатковувалися за спрощеною системою, сплачуючи мінімальний страховий внесок, навантаження зросло навіть у порівнянні з існуючою раніше ставкою 34,7% (оскільки мінімальна заробітна плата зросла у 2,2 рази, то можна припустити, що за незмінної бази оподаткування ставка зросла удвічі: $22\% * 2,2 = 48,4\%$).

У 2017–2018 роках виникають нові спроби реформування податкової системи у напрямку її лібералізації [9; 10]. Так, пропонується варіанти об'єднання податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та єдиного соціального внеску (на кшталт Грузії) і встановлення ставки такого об'єднаного податку на рівні 20% (наразі 18% ПДФО + 22% ЄСВ). У 2018 та 2019 рр. ставка ПДФО становитиме 32 % та 28 % відповідно. Законопроектами пропонується ввести податок на виведений капітал замість податку на прибуток за ставкою 15% (при існуючій 18%). Обговорюється можливість зниження ставки ПДВ до 16%.

Проте у всіх законопроектах відсутні стимулюючі заходи підтримки малого бізнесу. Зокрема, розглядаються варіанти збереження правил оподаткування за спрощеною системою або ж збереження її лише для платників I і II групи (для фізичних осіб-підприємців, які здійснюють виробництво товарів, роздрібний продаж на ринках, у сфері ресторанного господарства в об'єкті площею до 20 кв. м чи з використанням засобу пересувної торгівлі при наявності річного доходу не більше 1,5 млн. грн.).

Отже, в новітній історії реформування податкової системи України наразі не зроблено реальних кроків до лібералізації оподаткування щодо суб'єктів малого бізнесу.

Світовий досвід демонструє: малий бізнес є елементом ринкового господарства та рушієм економічного розвитку. Цей сектор економіки значною мірою визначає темпи економічного зростання, структурні, якісні, кількісні ознаки і характеристики національного валового продукту. Мале підприємництво вже десятиліттями демонструє позитивні показники динаміки в економічно розвинутих країнах, створюючи передумови для підвищення рівня зайнятості.

В деяких європейських країнах малий та середній бізнес в частці ВВП займає до 50%, в Україні – всього 5% [11]. Традиційно в цих країнах у суб'єктів малого бізнесу працюють більше половини населення, а також вони дають близько 50% доданої вартості. Додана вартість суб'єктів малого бізнесу в Україні у 2016 році становила 16,7% [12]. В Україні за підсумками 2016 року суб'єктам малого бізнесу належить лише 24,6% реалізованої продукції та 17,8% обсягів виробництва [13] (до прикладу, в Японії, де розміщені всесвітньо відомі компанії і концерни по наукомісткому виробництву автомобілів, техніки, інноваційної продукції близько 40% виробництва все ж належить малому бізнесу [14, с.147-148]), а саме виробництво товарів і їх експорт робить країни багатими.

Наразі, на нашу думку, доцільно будь-які зміни у сфері оподаткування, проводити у напрямку лібералізації податкової системи загалом та, зокрема, щодо оподаткування суб'єктів малого бізнесу. При цьому варто узгодити норми Податкового та Господарського кодексу щодо можливості оподаткування за спрощеною системою суб'єктів малого бізнесу. Так, згідно Господарського кодексу України суб'єктами мікропідприємництва є фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми

власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України. Суб'єктами малого підприємництва є фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [15]. Діюча межа щодо оподаткування за спрощеною системою, визначена Податковим кодексом – 5 млн. грн., що не підпадає під визначення навіть мікробізнесу за Господарським кодексом.

До прикладу: в Румунії для підприємств з обсягом річного доходу еквівалентного 1 млн. євро діє ставка податку 1% суми доходу (в Україні 5% суми доходу для суб'єктів господарювання, обсяг річного доходу яких не перевищує в еквіваленті близько 160 тис. євро). На розгляді в парламенті Грузії перебуває законопроект щодо зниження ставки оподаткування за спрощеним режимом для дрібних підприємців з 5% суми доходу до 1%. При цьому розширюються можливості до оподаткування за зазначеним режимом: сума граничного доходу в рік збільшується зі 100 тис. ларі (понад 40 тис. дол. США) до 500 тис. ларі в рік (понад 200 тис. дол. США) [16].

Лібералізація в оподаткуванні суб'єктів малого бізнесу обов'язково повинна супроводжуватися більш жорсткішими заходами держави щодо превентивного контролю за дотриманням податкового законодавства. Таким інструментом є запровадження тотального використання касових апаратів усіма суб'єктами, які здійснюють торгівлю за готівкові кошти (аналогічний захід було впроваджено в Грузії паралельно з лібералізацією умов оподаткування).

Висновки. Світовий досвід реалізації податкових реформ засвідчив: лібералізація оподаткування є дієвим механізмом щодо стимулювання ефективного функціонування та ділової активності підприємницьких структур, обмеження масштабів тіньової економіки, залучення інвестицій та забезпечення економічного зростання. Проте в умовах гострого дефіциту бюджетних ресурсів та наявності значного державного боргу в Україні, на нашу думку, доцільно відмовитись від радикального зниження ставок на всі бюджетотворюючі податки. Враховуючи здійснені кроки щодо зниження ставок оподаткування податком на прибуток, вважаємо: наступні реформаторські кроки у напрямку активізації бізнесу мають торкатися спрощеної системи оподаткування (щодо розширення можливостей оподатковуватися за таким режимом) та фіскального навантаження на заробітну плату (у напрямку його зменшення).

Література.

1. Білан О. Податкова Реформа Грузії: Урок для України. *VoxUkraine*. 25.11.2015. URL: <https://voxukraine.org/uk/tax-reform-in-georgia-lessons-for-ukraine-ua> (дата звернення 08.07.2018).
2. Податкова реформа Дональда Трампа. *Marker.ua*. 06.02.2018. URL: <http://marker.ua/ua/novosti-v-mire/2772-nalogovaya-reforma-donald-trampa/> (дата звернення 08.07.2018).
3. Артур Лаффер: Вам доведеться робити те, що робили в Європі 100 років тому, а не зараз. *Європейська правда*. 14.09.2015. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2015/09/14/7038229/> (дата звернення: 08.07.2018).
4. Томнюк Т.Л. Податкова реформа в Україні: основні досягнення та напрями підвищення ефективності. *Бізнес Інформ*. 2016. № 1. С.267–271.
5. МВФ назвав ключові причини «діри» у Пенсійному фонді. *Укрінформ*. 26.04.2017. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2217954-mvf-nazvav-klucovi-pricini-diri-u-pensijnomu-fondi.html> (дата звернення 08.07.2018).
6. Україна вдвічі покращила позицію в рейтингу оподаткування. *Сьогодні*. 21.11.2017. URL: <https://ukr.segodnya.ua/economics/business/ukraina-vdvoe-uluchshila-mesto-v-reytinge-nalogooblozheniya-1092015.html> (дата звернення 08.07.2018).
7. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2016 рік / Пенсійний фонд України. URL: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document?id=227018> (дата звернення: 08.07.2018).
8. Огляд основних підсумків роботи Пенсійного фонду України за січень-грудень 2017 року / Пенсійний фонд України. URL: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article:jsessionid=E1ED3EF0C19F4D57B900D3B0FDF0B0FF.app2?art_id=309492&cat_id=94750 (дата звернення: 08.07.2018).
9. У 2018 році пропонується лібералізувати ПІК: менше податків, більше пільг. *TaxLink*. 25.11.2016. URL: <https://taxlink.ua/ua/news/u-2018-roci-proponutsja-liberalizuvati-pk-menshe-podatviv-bilsh-pilg.htm> (дата звернення: 08.07.2018).
10. Галелюка М. Спрощене оподаткування VS детінізація економіки. *НВ Бізнес*. 26.03.2018. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/marija-haleljuka/sproshchene-opodatkuvannja-vs-detinizatsija-ekonomiki-2460042.html> (дата звернення: 08.07.2018).
11. Как МСБ в Европе находят инвестиции и финансирование. *Бизнес*. 06.04.2017. URL: <https://biz.nv.ua/finance/kak-msb-v-evrope-nahodjat-investitsii-i-finansirovanie-914654.html> (дата звернення: 08.07.2018).
12. Додана вартість за витратами виробництва підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2012-2016 роках / Державна служба статистики

України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/fin/dvvp/dvvp_2015_u.htm (дата звернення: 08.07.2018).

13. Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2012-2016 роках / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/fin/ovpp/ovpp_2015_u.htm (дата звернення: 08.07.2018).

14. Волгин В.В. Индивидуальный предприниматель: Практическое пособие. 6-е изд., перераб. и доп. М.: Дашков и К, 2010. 497 с.

15. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 08.07.2018).

16. У Грузії податок для малого бізнесу знизять з 5% до 1%. *Економічна правда*. 17.02.2018. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/02/17/634193/> (дата звернення 08.07.2018).

References.

1. Bilan, O. (2015), "Tax reform of Georgia: Lesson for Ukraine", *VoxUkraine*, available at: <https://voxukraine.org/uk/tax-reform-in-georgia-lessons-for-ukraine-ua> (Accessed 8 July 2018).

2. Donald Trump's tax reform (2018), *Marker.ua*, available at: <http://marker.ua/ua/novosti-v-mire/2772-nalogovaya-reforma-donald-trampa/> (Accessed 8 July 2018).

3. Arthur Laffer: You will have to do what they did in Europe 100 years ago, not now (2015), *Yevropejs'ka Pravda*, [Online], available at: <https://www.euointegration.com.ua/interview/2015/09/14/7038229/> (Accessed 8 July 2018).

4. Tomniuk, T.L. (2016), "Tax reform in Ukraine: the main achievements and directions of efficiency increase", *Biznes Inform*, vol. 1, pp. 267–271.

5. The IMF named the key causes of the "hole" in the Pension Fund (2017), *Ukrinform*, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2217954-mvf-nazvav-klucovi-pricini-diri-u-pensijnomu-fondi.html> (Accessed 8 July 2018).

6. Ukraine has doubled its position in the tax rating (2017), *S'ohodni*, available at: <https://ukr.segodnya.ua/economics/business/ukraina-vdvoe-uluchshila-mesto-v-reytinge-nalogooblozheniya-1092015.html> (Accessed 8 July 2018).

7. The Pension Fund of Ukraine (2017), "Report about the implementation of the budget of the Pension Fund of Ukraine in 2016", available at: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document?id=227018> (Accessed 8 July 2018).

8. The Pension Fund of Ukraine (2018), "Review of the main results of the Pension Fund of Ukraine in January-December 2017", available at: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article.jsessionid=E1ED3EF0C19F4D57B900D3B0FDF0B0FF.app2?art_id=309492&cat_id=94750 (Accessed 8 July 2018).

9. It is proposed to liberalize the Tax code in 2018: fewer taxes, more privileges (2016), *TaxLink*, available at: <https://taxlink.ua/ua/news/u-2018-roci-proponutsja-liberalizuvati-pk-menshe-podatkov-bilshe-pilg.htm> (Accessed 8 July 2018).

10. Haleliuka, M. (2018) "Simplified taxation of VS is the shadow economy", *NV Biznes*, available at: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/marija-haleljuka/sproshchene-opodatkuvannja-vs-detinizatsija-ekonomiki-2460042.html> (Accessed 8 July 2018).

11. How SMB in Europe find investments and financing, *Biznes*, available at: <https://biz.nv.ua/finance/kak-msb-v-evrope-nahodjat-investitsii-i-finansirovanie-914654.html> (Accessed 8 July 2018).

12. State Statistics Service of Ukraine, "Value added at cost of production by type of economic activity with distribution for large, medium, small and micro enterprises in 2012-2016", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/fin/dvvp/dvvp_2015_u.htm (Accessed 8 July 2018).

13. State Statistics Service of Ukraine, "Volume of manufactured goods (goods, services) of enterprises by types of economic activity with distribution for large, medium, small and micro enterprises in 2012-2016", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/fin/ovpp/ovpp_2015_u.htm (Accessed 8 July 2018).

14. Volgin V.V. (2010) Individual'nyy predprinimatel': Prakticheskoe posobie. – 6-e izd., pererab. i dop. [Individual entrepreneur: A practical guide. - 6 th ed., Revised and enlarged]. Moscow: Dashkov.

15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "Economic Code of Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (Accessed 8 July 2018).

16. The tax for small businesses will be reduced from 5% to 1% in Georgia (2018), *Ekonomichna pravda*, available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/02/17/634193/> (Accessed 8 July 2018).

Стаття надійшла до редакції 10.07.2018 р.